

Мойсеєнко С. М.,

викладач

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут»

СТИЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ Й ВИРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ В АНГЛОМОВНОМУ КОМП'ЮТЕРНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню питання стилістичних прийомів і виражальних засобів, які вживаються в комп'ютерному дискурсі англійської мови.

Ключові слова: комп'ютерний дискурс, комунікація, стилістичний прийом, виражальні засоби.

Постановка проблеми. Характеристики процесу спілкування за допомогою комп'ютера дають змогу передбачити виникнення особливого функціонального різновиду мови, який може бути названий «комп'ютерна мова»; реалізація комп'ютерної мови в умовах комп'ютерного або «близько комп'ютерного» спілкування породжує нову мовленнєву реальність – комп'ютерний дискурс.

Однак потрібно зазначити, що поняття «комп'ютерний дискурс» можна трактувати двояко: з одного боку, це будь-яке спілкування в комп'ютерних мережах; з іншого – комп'ютерний дискурс можна визначити як спілкування на тему, пов'язану з комп'ютерами. Для нас важливий саме другий підхід, оскільки під комп'ютерним дискурсом ми розуміємо «всю сукупність текстів, об'єднаних спільною тематикою, пов'язаною із сучасними інформаційними технологіями», тобто тексти про комп'ютери [1] або тексти, створені за допомогою комп'ютерів. У статті пропонується розглянути тексти комп'ютерних технологій як форму фіксації писемної, адресатної, комунікативної та спрямованої на процес чи результат, узуальної (частково регламентованої) й вільної, дескриптивної (описової) й аргументативної інформації.

Комп'ютерне спілкування трактується нами як комунікативна подія, здійснювана співрозмовниками, котрі відправляють один одному повідомлення природною мовою через з'єднані в мережу комп'ютери. Найчастіше комп'ютерне спілкування підтримується за рахунок текстових повідомлень, тобто повідомлень, набраних відправником на клавіатурі, оформлених як текст на моніторі та відправлених одержувачу, який знаходиться на будь-якій відстані від відправника.

Значна частина сучасних дослідницьких робіт присвячена моделюванню дискурсу як перспективному засобу вивчення цієї суперечливої сутності. Аналізом дискурсу займалися такі філологи, як Н. Ковальова, П. Зернецький, П. Паршин, Н. Миронова, Н. Алма, Н. Арутюнова, О. Федорова та багато інших. Зокрема, на сьогодні широко досліджується комп'ютерний дискурс, завдяки тому що він є невід'ємною частиною сучасного спілкування.

Мета статті полягає у висвітленні стилістичних прийомів і виражальних засобів, характерних для англомовної комп'ютерної комунікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовленнєва експресія притаманна не тільки звукам, словам і їхнім граматичним формам, а й більшою мірою синтаксичній організації

мовлення. Стиль будь-якої мови визначається синтаксисом. Синтаксична організація мовлення є основним засобом виразності.

Як відомо, речення – основний механізм текстотворення. Саме за допомогою речення передається нова інформація в тексті протягом його розгортання. Будь-яке речення у складі тексту має здатність вступати у зв'язок з іншими реченнями. У реалізації цього зв'язку беруть участь лексичні, лексико-граматичні, граматичні засоби. Упорядкованість видо-часових, модальних і просторових значень у реченнях, характер тема-рематичного членування виконує поєднувальні функції в тексті.

Основною одиницею синтаксичного рівня є модель речення, під якою розуміють предикативний ланцюжок слівформ, що знаходяться між собою в певних лінійних смислових і формальних відношеннях. Основою для утворення опозицій між різними моделями речень є наявність спільного інваріантного значення предикації, а також спільного синтаксичного значення. Інші додаткові значення розглядаються як конотативні.

Виразний засіб визначається як маркований член стилістичної опозиції елементів мови цього рівня. Стилістично немаркована модель речення є, як правило, моделлю простого поширеного речення, яка не несе жодної додаткової інформації. Трансформація вихідної моделі в моделі питальних і заперечних речень призводить до зміни її синтаксичного значення і стилістичних перетворень. Отже, виразні засоби на синтаксичному рівні становлять синтаксичні моделі речень, які несуть додаткову логічну або експресивну інформацію, що сприяє підвищенню прагматичної ефективності висловлень у мовленні.

Як різновид наукового спілкування комп'ютерний дискурс володіє такими стилістичними ознаками:

- дистантність учасників комп'ютерної комунікації;
- віртуальність спілкування зі своїм співрозмовником;
- рівноправність комунікантів;
- опосередкованість зв'язку між співрозмовниками;
- використання електронних сигналів для спілкування;
- комбінування, змішання, креолізація текстів;
- застосування графічних засобів для підкреслення важливості певної інформації,
- додавання аудіо- та відеоінформації;
- використання особливих символів і емотиконів для вираження експресивності висловлювання;
- володіння нормами поведінки при спілкуванні в комунікаційній мережі.

До основних виражальних засобів комп'ютерного дискурсу належать такі: використання графічних символів, смайликів, спеціальної термінології й синтаксичних конструкцій, характерних для цього типу спілкування.

Відсутність емоційності комп'ютерного тексту компенсується завдяки використанню певних графічних методів, які зустрічаються лише при спілкуванні в Інтернет-мережі, а саме:

– багаторазове повторення знаку оклику та знаку питання (What?????, Yahoo!!!!, Cool!!!!!!!, are u????????????);

– багаторазове дублювання однієї і тієї самої букви (PPPPP, ooooooooo, mmmm);

– виділення великими літерами речень (HELLO, HAPPY BIRTHDAY, CONGRATULATIONS);

– зірочки, що замінюють грубі слова.

– використання смайликів, наприклад:))) або :-) усмішка використовується для вираження відкритості, гарного настрою або оцінки жарту; :-) виражає загравання, підняття настрою або вибачення; :(сумна посмішка, використовується для вираження поганого настрою або незгоди з попереднім твердженням співрозмовника; :-> застосовується, коли мова йде про погрозу або різке висловлювання. Смайликів існує дуже велика кількість, і з кожним днем їх стає все більше, завдяки значному поширенню комп'ютерного спілкування.

Ці виражальні засоби допомагають показати підвищену емоційність і експресивність комунікації й розкривають норми дотримання певного етикету спілкування в мережі.

Мовна експресія в усьому різноманітті властива не лише звукам, словам і їхнім граматичним формам, а й ще більшою мірою синтаксичній організації мови. Практично всі елементи в синтаксисі несуть виразне навантаження, маючи формальну виразність структури.

Сукупність виразних засобів представлена трансформаціями, що зустрічаються в текстах англomовного комп'ютерного дискурсу й базуються на такому:

– редукції вихідної моделі, до якої належать еліпсис, номінативні та безсполучникові речення (асиндетон);

– експансії вихідної моделі речення, до якої належать повтор, перелік, емфатична конструкція, вставні речення, ізоляція;

– зміні порядку компонентів вихідної моделі речення, до якої належить інверсія [2, с. 133–138; 3, с. 21].

Експресивність є одним із засобів підвищення впливовості будь-якого комп'ютерного жанру, що є одним із головних завдань комп'ютерного дискурсу. Одним із широковживаних синтаксичних засобів експресії є **еліптична синтаксична конструкція**. Це явище мови, що в перекладі з грецької означає «опущення», «випадіння», пов'язують з економією мовних засобів. Мінімальне використання засобів мови, що забезпечується еліптичними синтаксичними конструкціями, сприяє економному розташуванню повідомлення на папері чи екрані монітора.

Крім того, «випадіння» одного зі членів речення надає еліптичним конструкціям яскравості й примітності. Еліптичні конструкції, що контекстуально виводяться із висловлювання загалом, є зрозумілими обом співрозмовникам:

– Are we going to see a language called D?

– As you know, nothing stands in the field of computing.

– Do users want more? Of course! Users will always want more.

The computer is an incredibly powerful tool, and any software that makes it easier, faster, more creative, or more cost-effective will inevitably be in demand.

Такі речення вносять динамічність у висловлювання.

Лаконичність і експресивність текстів різних жанрів англomовного комп'ютерного дискурсу досягається також за допомогою **номінативної синтаксичної конструкції**. У корпусі таких речень можна виділити односкладові номінативні речення: *Internet. Viruses* – і *прійменникові номінативні речення*, наприклад: *In the computer shop*.

Знаками уваги й розуміння наділені частки, однослівні та багатослівні вирази типу: Oh! Well! No! Why? Of course! Oh, no yeah. Really? And? It is so! And why? No doubt. Absolutely. Certainly. Definitely not тощо.

У кількісному співвідношенні стверджувальних і окличних висловлювань в англomовному комп'ютерному дискурсі менше, ніж питальних. Це свідчить про високу частотність лексичних одиниць, що спонукають адресата до подальших висловлювань. Прийом «підхоплення» реплік наявний у мовленні всіх комунікантів, що свідчить про їхню високу кооперативність:

– Now that we know the differences between portables, laptops, and notebooks, what are clipboards?

– They don't have a keyboard. They use a pen or stylus.

– You mean to say that you don't have to type in letters or numbers!

– *That's incredible!*

Для жанрів комп'ютерного дискурсу характерний такий засіб вираження експресії, як **повтор**. В основі повтору як психологічного явища лежить психологічний феномен репродукування знань, який є засобом установаження нових відношень у предметі, а також мобілізує увагу, сприйняття й пам'ять реципієнта на адекватне розуміння повідомлення. Комплексне вживання повторів відіграє текстотвірну роль у будь-якому жанрі англomовного комп'ютерного тексту, тому що забезпечує їх функціонування як змістовно і структурно зв'язних єдностей.

У деяких випадках потрібне уточнення, пояснення з окремих підтем цього висловлювання, для цього використовуються прямі повтори, перифрази. Наприклад:

– Is there a risk of failure?

– I hope not.

– This would be a failure, wouldn't it?

Отже, у синтаксичному плані спостерігається численне використання паралельних конструкцій у межах комп'ютерного дискурсу: повних або часткових повторів, синонімічних і антонімічних перифраз, однотипових (у граматичному оформленні) висловлювань: "...they are thinking of some kind of demands which can be achieved. They are asking for some kind of laptops, ... they are going to bring their experience to Apple".

Як відомо, категорія інформативності має на меті утримувати й передавати інформацію, що може відбуватися на трьох рівнях – змістовому, мовному та емоційному. Сутність мовних явищ реалізується в синтаксисі, тому будова речення, організація речень в абзаци, композиція висловлювання є найбільш інформативними в плані мовної інформації [4, с. 135].

Пунктуація – елемент інформативності синтаксичного рівня. Найбільш інформативними в тексті є тире і три крапки. Тире передає в тексті значення несподіваності, раптовості, що посилює узагальнення: *In general, I think people are getting what they want – there are a lot of creative things being done with paint software, word processing, DTP (desktop publishing) systems, and the like*.

Три крапки позначає переривання мовлення, тобто так зване парантеза, що виражає нерішучість, нервовість, неможливість або небажання закінчити висловлювання:

David, the last time we talked about AI, you said it was concerned with developing computer programs that perform tasks which require intelligence when done by humans.

– Yes, exactly.

– OK. But then you gave some examples – playing games, understanding natural language, forming plans, er ... proving

theorems. You also gave the example of visual perception. Now surely visual perception – seeing – doesn't require intelligence?

Синтаксична конструкція являє собою фундамент тієї будівлі, яку треба ще добудувати, щоб стати в повному розумінні реченням, тобто комунікативною одиницею мови [5, с. 85]. «Уживання тієї чи іншої синтаксичної конструкції залежить від багатьох факторів, таких як інтенція адресанта, комунікативний контекст, мовленнєва ситуація, і слугує для вираження різних ілюктивних сил. Так, висловлювання, оформленні однією й тією самою питальною синтаксичною конструкцією, можуть отримати в акті комунікації додаткові відтінки змісту, а також слугувати для вираження не лише питання, а й твердження, наказу та інших емоційних станів» [6, с. 103–104].

Синтаксичні особливості комп'ютерного дискурсу є основою для серйозної розробки теорії зв'язного тексту, яка обов'язково повинна враховувати «сполучуваність синтаксичної форми й семантичного значення тих самих речень, які становлять структуру тексту» [7, с. 34].

Одна з основних функцій комп'ютерного дискурсу полягає в отриманні впливу на співрозмовника, отже, комунікативна установка є його важливою характеристикою. Комп'ютерний дискурс характеризується розмаїтістю тем, змішуванням слів, що належать до різних лексичних прошарків, поєднанням наукових термінів і розмовно-побутових слів, піднесеної та грубої лексики, що, безсумнівно, надає комп'ютерній комунікації певної специфіки.

У статті ми виділяємо три основних типи термінів, які належать до комп'ютерної лексики:

а) комп'ютерні терміни, які вживаються серед фахівців (bite, server, Pascal, graphics card, video adapter, keyboard);

б) терміни, що потрапили до наукової сфери з інших науково-технічних галузей: domain, feed peach, half-open interval. Особливе місце тут посідають математичні символи, що підкреслюють близькість математичних і комп'ютерних дискурсивних аббревіатур: PMJi (Pardon My Jumping Jn), PGY (Post Graduate year PGY-1, PGY-2 etc.), PC (Personal Computer), WWW (World Wide Web) тощо;

в) загальноживані літературні слова, що стали комп'ютерними термінами, наприклад: flame – суперечка учасників дискусії.

Висновки. Отже, комп'ютерний дискурс – це спілкування звичайних користувачів чи комп'ютерних спеціалістів безпосередньо між собою або в Інтернет-мережі. Він є поліаспектним різновидом монологічного й діалогічного мовлення та характеризується набором стилістично специфічних комунікативних засобів.

Основними стилістичними ознаками комп'ютерного дискурсу є такі: дистантність учасників комп'ютерної комунікації; віртуальність спілкування зі своїм співрозмовником; рівноправність комунікантів; опосередкованість зв'язку між співрозмовниками; використання електронних сигналів для

спілкування; комбінування, змішування, креолізація текстів; застосування графічних засобів для підкреслення важливості певної інформації, додавання аудіо- й відеоінформації; використання особливих символів та емотиконів для вираження експресивності висловлювання; володіння нормами поведінки при спілкуванні в комунікаційній мережі.

До основних виражальних засобів комп'ютерного дискурсу належать такі: використання графічних символів, смайликів, спеціальної термінології та синтаксичних конструкцій, характерних для цього типу спілкування (еліпсис, номінативні речення, повтор тощо).

Докладна розмова про кожний стилістико-синтаксичний засіб формування англомовного комп'ютерного дискурсу та інші, не зазначені тут, становлять перспективу нашого подальшого дослідження.

Література:

1. Самаричева А.И. Англоязычное влияние на немецкий компьютерный дискурс / А.И. Самаричева // Язык, коммуникация и социальная среда. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 2001. – Вып. 1. – С. 67–72.
2. Стилистика английского языка / [А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко]. – К. : Высш. шк., 1991. – 272 с.
3. Рожанский Ф.И. Эмотиконы (замечания об одной семиотической системе) / Ф.И. Рожанский // «Конь дареный» : труды Международ. семинара Диалог'2000 «О компьютерной лингвистике». – М. : Диалог'2000. – 378 с.
4. Гальперин И.Р. Информативность единиц языка / И.Р. Гальперин. – М. : Высш. шк., 1974. – 175 с.
5. Распопов И.П. Строение простого предложения в современном русском языке / И.П. Распопов. – М., 1970. – 192 с.
6. Нугаев В.Г. Аспекты теории речевого воздействия / В.Г. Нугаев // Лингвистика и методика в высшей школе. – 1980. – Вып. IX : Науч. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца. – Вып. 151. – С. 103–104.
7. Воробьева О.П. Текстовые категории и фактор адресата / О.П. Воробьева. – К. : Вища школа, 1993. – 200 с.

Моисеенко С. Н. Стилистические приемы и выразительные средства в англоязычном компьютерном дискурсе

Аннотация. Статья посвящена освещению вопроса стилистических приемов и выразительных средств, которые употребляются в компьютерном дискурсе английского языка.

Ключевые слова: компьютерный дискурс, коммуникация, стилистический прием, выразительные средства.

Moiseienko S. Stylistic methods and expressive means in the English computer discourse

Summary. This article covers an issue of stylistic methods and expressive means which are used in computer discourse of the English language.

Key words: computer discourse, communication, stylistic methods, expressive means.